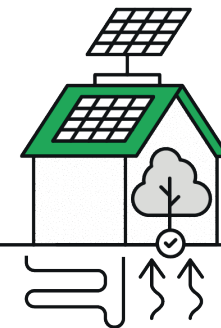
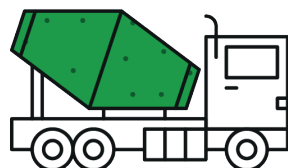

Voortgang van de klimaattafel Gebouwde omgeving in 2021

20 januari 2022

 **Rotterdams
Klimaatakkoord**

Inleiding

De klimaattafel Gebouwde omgeving richt zich op het verduurzamen van de gebouwde omgeving in Rotterdam. Hierbij gaat het zowel over de overstap naar duurzame verwarmingsmethoden, maatregelen met betrekking tot energiebesparing, koude voorzieningen en duurzaam materiaalgebruik bij nieuw-/verbouw. Het doel is om in 2030 49% CO₂-reductie te realiseren. Daarnaast wordt gekeken hoe deze doelstelling kan worden aangescherpt in lijn met de EU en nationale doelstellingen van 55%.

De klimaattafel Gebouwde omgeving is een netwerkorganisatie die bestaat uit onder meer vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, woningcorporaties en de gemeente Rotterdam. Diverse initiatieven hebben al geleid tot een aantal mooie klimaatdeals.

Terugblik

Bij de tafel Gebouwde omgeving worden vanuit het netwerk via één-op-één contacten klimaatdeals gemaakt. De tafel kent hierdoor voornamelijk geen centrale bijeenkomsten, maar zet de inhoud voorop en maakt gelegeheidsnetwerken voor iedere (potentiële) deal. De tafel heeft zich in het verleden voornamelijk gefocust op het maken van deals met woningcorporaties en andere grote vastgoedbezitters over het verduurzamen en aardgasvrij maken van woningen. Onder 'Vooruitblik' is te lezen op welke sectoren de tafel zich heeft gericht in 2021 en met name in de toekomst ook gaat richten.

De voortgang van de verduurzaming vanuit de bestaande klimaatdeals loopt gemiddeld genomen goed. Wel lopen corporaties tegen een aantal belemmeringen aan bij de uitvoering van de deals voor wat betreft de aardgasvrij-doelen. Denk hierbij aan een gebrek aan middelen en personeel, maar ook aan de afhankelijkheid van de uitrol van de stadsverwarming. Ook zijn de aansluitingen op het warmtenet soms complex indien de aansluitingen samen met particulieren /VvE's moeten worden gemaakt buiten de bestaande gebiedsaanpakken.

Door de gemeente goed te betrekken bij de beoogde deals plukken we nu al de vruchten van de korte lijnen over en weer. Zo wordt bijvoorbeeld bij de schouw van schoolgebouwen de potentiële inzet van zon op daken meegenomen.

Bij de gesprekken over de beoogde klimaatdeals worden nieuwe doelgroepen gesproken. Zo spreken we sociale partijen inzake de deal met betrekking tot energiearmoede en bijvoorbeeld Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) en Sterktechniekonderwijs (STO) over de verzonning van scholen.

Focus en impact

De huidige koers van de klimaattafel, het Rotterdams Klimaatakkoord, de gemeente Rotterdam en het Rijk is onvoldoende om de ambities van 49% reductie per 2030 te realiseren. De cijfers van de DCMR (Dienst centraal milieubeheer Rijnmond) laten zien dat met lopende deals de benodigde emissiereductie niet behaald gaat worden. Opschaling is dus essentieel. De afgelopen maanden heeft de tafel zich nader verdiept in de totale opgave binnen de gebouwde omgeving, om zo op zinvolle wijze prioriteiten te kiezen. Verhoging van deze ambitie naar 55% vergroot hiermee het te overbruggen 'gat'¹. Tot nu toe lag de focus van de tafel Gebouwde omgeving voornamelijk op woningen in de huursector. Om de doelstellingen te behalen is een verbreding van de scope nodig naar alle sectoren binnen de gebouwde omgeving. Op basis van de cijfers van de DCMR zijn koopwoningen, publieke dienstverlening en de waterzuiveringssector, domeinen waar nog relatief weinig inspanningen door tafeldeelnemers worden gedaan.

In 2021 zijn er twee strategische keuzes gemaakt.

1. De intensivering van de samenwerking met de tafel Schone Energie
2. Effectieve benadering in keuze van deals

Toelichting op strategische keuze 1: Samenwerking tafels Schone energie en Gebouwde omgeving

Het afgelopen jaar zijn de klimaattafels Gebouwde omgeving en Schone energie nauwer gaan samenwerken. De tafel Schone energie is voor haar impact namelijk voor een groot deel afhankelijk van de gebouwde omgeving

¹ In de zomer van 2021 is door de Europese Commissie overeenstemming bereikt over een nieuwe Europese klimaatwet, waarin wordt vastgelegd dat de Europese Unie in 2050 klimaatneutraal is en dat dit onder andere bereikt wordt via een tussendoel van 55% emissiereductie in 2030 ten opzichte van 1990. In 2021 hebben alle klimaattafels van het Rotterdams Klimaatakkoord verkend wat er nodig is om bij te dragen aan deze verhoogde doelstelling vanuit de EU.

(zon op daken; warmte & koude toepassingen in de gebouwde omgeving). Aan de andere kant is de tafel Gebouwde omgeving voor het verduurzamen van collectieve warmte en koude voorzieningen afhankelijk van de schone energiesector. De tafel Schone energie gaat immers over het aanbod en de tafel Gebouwde omgeving over de vraag en beide moeten geactiveerd worden om de doelstellingen te behalen. Door samen te werken kunnen de tafels cross-over projecten initiëren, zoals bijvoorbeeld het vergroenen en verzonnen van daken. Ook ligt het voor gebruikers/eigenaren van gebouwen voor de hand om naar de gehele verduurzamingsopgave te kijken en niet apart naar opwek, aardgasvrij, energiebesparing of vergroening.

Toelichting op strategische keuze 2: Inzet op effectiviteit

De tweede strategische keuze is om (gezamenlijke) inzet vanuit de tafels op effectiviteit te richten: waar is het meeste verschil te maken. Dit vraagt om (a) een doelgroepenbenadering en (b) rationalisering van de opgave: inzicht in potentie, lopende realisatie, drempels en benodigdheden. Hier willen we vanuit de tafel de komende jaren op inzetten. In de vooruitblik geven we een nadere toelichting op wat we precies gaan doen.

Vooruitblik

In principe is het werkterrein van de tafels het 'hoog hangend fruit': projecten die samenwerking tussen meerdere partijen vragen. De tafels hebben geen toegevoegde waarde bij de initiatieven die door de markt al wordt opgepakt of de initiatieven die met hulp van de gemeente lopen. De toegevoegde waarde van de tafels zit hem bij uitstek in de initiatieven die de samenwerking van verschillende partijen nodig hebben of meer steun van de overheid. Daarbij is vanuit een rationele analyse gekeken naar waar de meeste CO₂-winst te behalen is, op welke terreinen er al beleid van de gemeente (in ontwikkeling) is, waar nog aanvullende interventies nodig zijn én waar nu momentum is om aanpakken van de grond te krijgen.

De centrale vraag is gesteld: waar is het meeste effect mee te bereiken? Daarom is hierbij ook verder gekeken dan enkel maatregelen die bijdragen aan de CO₂ scope 1 reductie. Zo kijken we ook naar impact in de keten. Hierbij wordt rekening gehouden met de koers uit de RES (Regionale energiestrategie Rotterdam Den Haag) en de Rotterdamse Transitievisie Warmte. Een eerste

analyse heeft laten zien dat er nog veel te bereiken is bij scholen, bedrijven, ontwikkelaars (transformatieprojecten), verduurzaming door particuliere eigenaren en bij afvalwaterzuiveringen. Daarnaast is er opschaling te behalen in het bundelen van inspanningen in gebiedsdeals.

Er is gekozen om de focus te leggen op 3 typen deals: doelgroep deals, themadeals en gebiedsgerichte deals. Hieronder wordt per potentiële nieuwe deal een korte toelichting gegeven. In 2022 zullen deze verder geconcretiseerd worden.

Beoogde deals

Doelgroep deals

Doelgroep scholen: Enthousiasmeren scholieren voor de banen van de toekomst en het verduurzamen van schooldaken. Het plaatsen van zonnepanelen en de aanleg van groene daken wordt gecombineerd met een curriculum over duurzaamheid en baankansen daarin. Zo bereikt de school meerdere doelen! Het vergroenen en verzonnen van daken, leerlingen leren over duurzame energie én kinderen worden geënthousiasmeerd voor opleidingen die leiden tot banen die er daadwerkelijk zijn.

Doelgroep ondernemers: Verduurzamen bedrijventerreinen. Steeds meer ondernemers willen werken aan verduurzaming. Ondernemers hebben daarbij om meerdere redenen baat bij een collectieve aanpak: kostenbesparing, laagdrempelig toegang tot deskundigheid, ontzorging, gebundelde vraag, (mogelijke) lokale benutting van reststromen en positieve uitwerking op de waarde van het vastgoed en de uitstraling van het terrein.

Randvoorwaarde voor het verduurzamen van bedrijventerreinen is de lokale organisatie op het terrein zelf. De gemeente Rotterdam richt zich op bedrijventerreinen waar al een zekere organisatiegraad aanwezig is. De tafels Gebouwde omgeving en Schone energie willen zich richten op de bedrijventerreinen waar de organisatiegraad nog niet zo sterk aanwezig is. In het kader van de gezamenlijke werkgeversbenadering willen we, in afstemming met gemeente Rotterdam en de klimaattafel Mobiliteit, de bedrijventerreinen gaan benaderen om te bezien wat hun plannen zijn en waar wij ze kunnen helpen om die te realiseren middels klimaatdeals.

Bij het uitwerken van deze kansen wordt er ook gekeken welke synergie er kan worden gecreëerd met de huidige klimaatdeal #43: Zon op bedrijfsdaken in het stedelijk gebied en klimaatdeal #53: Verduurzamen van bedrijfsterreinen.

Doelgroep particuliere ontwikkelaars: Transformatieprojecten en koude voorzieningen bij nieuwbouw. De komende jaren zijn er veel panden in Rotterdam die een functiewijziging ondergaan en getransformeerd worden van bedrijfspanden en kantoren naar woningen. Zo'n ingrijpende verbouwing is hét moment om direct ook toekomstbestendig te verduurzamen. Daarnaast wordt bij ontwikkelingen steeds vaker koude voorzieningen gerealiseerd. Enerzijds is dit door strengere wetgeving (BENG-eisen), anderzijds door hogere comfortwensen van toekomstige bewoners. Het toepassen van koeling uit de ondergrond of oppervlaktewater is hierbij wenselijk, omdat dit niet leidt tot extra opwarming van de buitenlucht. De ruimte in de ondergrond is echter beperkt. Samenwerking en afstemming tussen ontwikkelaars over warmte-koudeopslag is hierbij belangrijk en daar zien we een rol voor de klimaattafel.

Doelgroep particulieren: Verduurzaming door particuliere eigenaren. Ruim 31% van de woningen in Rotterdam is in handen van eigenaar-bewoners. Daarnaast is nog ruim 21% in bezit van particuliere verhuurders (zowel grote als kleine). Er is nog veel winst te behalen bij de participatie van eigenaar-bewoners en kleine particuliere verhuurders bij het treffen van energiebesparende maatregelen, opwek van duurzame energie, de overstap naar aardgasvrij en het vergroenen van de leefomgeving. Het betrekken, informeren en ontzorgen van deze doelgroepen is belangrijk, omdat het duizenden individuen/huishoudens betreft die veelal beschikken over beperkte middelen, kennis en tijd. Goede aanknopingspunten zijn de zogenaamde 'natuurlijke momenten' (verhuizing, verbouwing, investering in installaties, et cetera). Makelaars en aannemers kunnen hier een rol in vervullen. Met hen gaan we vanuit de klimaattafel hierover in gesprek.

CO₂-reductie in afvalwatersector. De afvalwatersector is verantwoordelijk voor 9% van de CO₂-uitstoot van de gebouwde omgeving. De waterschappen hebben al flinke stappen gezet in het verduurzamen van hun afvalwaterzuiveringsinstallaties. Hier wordt nog nader onderzoek gedaan door de DCMR, op basis daarvan bekijken we welke rol de klimaattafel hier mogelijk in kan spelen.

Themadeals

Energiearmoede procesdeal /intentieovereenkomst: Om verdere energiearmoede zoveel mogelijk te verlichten, willen we afspraken maken met onze partners op welke wijze projecten energiearmoede-proof gemaakt kunnen worden. Dit biedt kans om daadwerkelijk iets te doen aan de energiearmoede, data te monitoren, leren van elkaar, gericht lobbyen en Europese budgetten binnen te halen. Denk hierbij aan afspraken over bijvoorbeeld een inclusiviteits check, contact met wijkmanager en wijkteam voor een integrale aanpak met projecten die daar al lopen, gebruik van woon-profielen van de bewoners en afspraken over monitoring van deze projecten, informatiedeling.

Gebiedsgerichte deals

Versnellingswijk: De lessen van de gebiedsaanpakken aardgasvrij en de afspraken/deals die we met de doelgroep netwerken kunnen maken worden vertaald in een gebiedsgerichte aanpak voor één wijk in Rotterdam waar integraal gewerkt gaat worden aan het opschalen van verduurzaming. Een multidisciplinair team met een lokale vertegenwoordiger van alle betrokken doelgroepen gaat aan de slag om oplossingen te vinden voor belemmeringen. Voor die problemen waar op Rotterdamse schaal geen oplossing wordt gevonden, wordt samengewerkt met het Rijk.

Partnerschap en samenwerking tafels Schone energie en Gebouwde omgeving met Rijk, EU of gemeente

Om versnelling aan te brengen bij het reduceren van CO₂-uitstoot hebben we onze partners hard nodig. Er zijn ontwikkelingen waar de tafels Schone energie en Gebouwde omgeving verschillende overheden bij nodig hebben. Het Rijk en de gemeente kunnen zo onder meer bijschieten of sturen met publiekscampagnes, extra middelen, onafhankelijk advies of aangepaste regelgeving. Samen met de EU kunnen zij ook ruimte om te experimenteren mogelijk maken.

Klimaatdeals Gebouwde omgeving

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
Woningen, kantoren en winkels aardgasvrij en duurzaam (Bouwinvest) (Klimaatdeal #8)		De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (juni 2021 vastgesteld). De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te brengen. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.	Vorbereiding 6-tal verduurzamings-projecten voor 2023 (huurder participatie en planvoorbereiding) Afstemming transitie op de meerjarig onderhoud en verduurzaming.	Tot 2030 diverse verduurzamingsprojecten waarbij stapsgewijs wordt toegewerkt naar Paris Proof.	Overleg met gemeente (programmamanagers gebiedsaanpakken aardgasvrij) ten behoeve van afstemming van de uitrol van het warmtenet. En participeren in planvorming met andere partijen in gebieden waar Bouwinvest vastgoed heeft.
Havensteder aardgasvrij en duurzaam (Klimaatdeal #9)		<p>Energietransitie</p> <p>In gebiedsaanpak Tussendijken is de uitvoering gestart om de eerste fase, 360 woningen aardgasvrij te maken en te isoleren. In totaal haalt Havensteder in dit project 1300 woningen van het aardgas.</p> <p>In Ommoord worden 525 woningen aardgasvrij gemaakt en geïsoleerd in de periode 2020-2022, door een aansluiting op het warmtenet van Eneco.</p> <p>In Lage Land is een verbeterproject gestart voor 700 woningen waar Havensteder de woningen isoleert en voorbereid op de stap naar aardgasvrij. Deze stap naar aardgasvrij is onderdeel van de tender die samen met de gemeente Rotterdam, Woonstad en gemeente Capelle is uitgezet.</p> <p>Circulair</p>	<p>Energietransitie</p> <p>In de gebiedsaanpak Tussendijken worden de eerste 360 aardgasvrije woningen opgeleverd en start de vervolgfase.</p> <p>In Ommoord worden 525 woningen aardgasvrij opgeleverd.</p> <p>Circulair</p> <p>Havensteder kiest een methode waarmee we de impact van circulaire ingrepen meetbaar kunnen maken.</p> <p>Klimaatadaptatie</p>	<p>Energietransitie</p> <p>Havensteder isoleert jaarlijks 800 woningen per jaar en wil 600 woningen per jaar aardgasvrij maken. In diverse gebieden wordt een gebiedsaanpak onderzocht om gezamenlijk gebieden aardgasvrij te maken.</p> <p>Circulair</p> <p>Havensteder heeft in haar programma (t/m 2025) diverse circulaire thema's uitgewerkt, inclusief 5 circulaire</p>	<p>Energietransitie</p> <p>Er is langdurig consistent beleid nodig vanuit het Rijk en gemeente om gebieden aardgasvrij te maken. Om op te kunnen schalen zijn betere condities nodig om complete gebieden aardgasvrij te maken. Condities in wetgeving (o.a. loskoppeling van gasprijzen), in verdeling van kosten en in financieringsruimte.</p> <p>Circulair</p> <p>Een echt circulaire bouwketen kan nog wat doen aan de meerprijs die nu</p>

Naam		Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021		Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
		<p>De pilot Hartenruststraat heeft geen circulaire nieuwbouw opgeleverd, maar wel veel inzichten om toch meer circulair te gaan werken. Deze, en andere, inzichten zijn in een Circulair Programma verwerkt.</p> <p>Klimaatadaptatie Souterrain-herstel wordt gelijktijdig met funderingsherstel uitgevoerd. Op twee locaties is gestart in 2021.</p> <p>Duurzame Daken Kansenkaart voor Havensteder is ontwikkeld, waaruit blijkt op welke daken waterberging mogelijk is.</p>	<p>Als standaard onderdeel van gepland groenonderhoud worden klimaatadaptieve maatregelen getroffen.</p> <p>Havensteder start een pilot voor een multifunctioneel dak, inclusief waterberging.</p>	<p>nieuwbouw/renovatieprojecten.</p> <p>Klimaatadaptatie Onze ambitie is om eind 2025, 25% van onze dakenpotentie benut te hebben. Havensteder zoekt vanuit een integrale strategie naar de beste verdeling van gele, groene en blauwe daken en streven naar multifunctioneel gebruik.</p>	<p>nog kleeft aan circulair bouwen. Subsidies kunnen op korte termijn dit verschil overbruggen. Voor betere waardering van biobased materialen dient de MPG te worden verbeterd.</p> <p>Klimaatadaptatie Om onze ambitie waar te kunnen maken is co-financiering van multifunctionele daken nodig.</p>	
Hoek van Holland naar aardgasvrij (Woningbouwvereniging Hoek van Holland) (Klimaatdeal #10)		<p>In de verkenning van Hoek van Holland is gezamenlijk onderzocht wat de kansen zijn voor een gebiedsaanpak aardgasvrij. Hieruit kwam naar voren dat dit nog niet haalbaar en betaalbaar is. Woningbouwvereniging Hoek van Holland gaat in de tussentijd verder met het zelfstandig verduurzamen van haar bezit.</p>		<p>WVH start met de verduurzaming van circa 500 woningen van gemiddeld label D/E naar label A.</p>	<p>Verdere stappen voor verduurzaming bepaalt WVH graag samen met de gemeente Rotterdam, op het moment dat het alternatief voor aardgasvrij meer duidelijk is.</p>	<p>Duidelijkheid voor Hoek van Holland over het alternatief voor aardgasvrij.</p>
Verduurzamingstoolbox voor makelaars (Klimaatdeal #11)		<p>De toolbox wordt gebruikt door de direct betrokken makelaars. Als gevolg van COVID-19 is de adoptie door andere bij de NVM aangesloten makelaars vertraagd. Wel zijn er door de gemeente gesprekken gevoerd over de inzet in enkele gebiedsaanpakken.</p> <p>De intentie is om de Toolbox tijdens een ledenvergadering van de NVM-makelaars te presenteren en standaard te laten gebruiken.</p>		<p>De intentie is om de Toolbox tijdens de aankomende ledenvergadering van de NVM-makelaars te presenteren en standaard te laten gebruiken.</p>	<p>De ambitie is om makelaars te bewegen standaard bij de aankoop van een huis te wijzen op de mogelijkheden om de woning te verduurzamen en voor te bereiden op aardgasvrij.</p>	
Rotterdam-Centrum aardgasvrij en duurzaam		<p>Manhave gebruikt de natuurlijke vervangingsmomenten om hun bezit op te knappen en aan te sluiten op het veelal reeds aanwezige</p>		<p>Manhave gebruikt de natuurlijke vervangingsmomenten om</p>	<p>Manhave bezit woningen, winkels en kantoren in het centrum van</p>	

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
(Manhave) (Klimaatdeal #12)		warmtenet. Daarnaast heeft zij geparticipeerd in een pilot omtrent kookgas. De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (juni 2021 vastgesteld). De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te brengen. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.	hun bezit op te knappen en aan te sluiten op het veelal reeds aanwezige warmtenet. Daarnaast participeren zij in een pilot omtrent kookgas.	Rotterdam. Zij streven naar een klimaatneutraal bezit in 2030. Daarnaast openen zij in 2023 een duurzaam boetiek hotel met een daktuin welke toegankelijk is voor het publiek.	
110-Morgen naar aardgasvrij en duurzaam (Onze woning) (Klimaatdeal #13)		Woningbouwvereniging Onze Woning is gefuseerd met Habion en heeft daarmee de gewenste slagkracht geborgd om uitvoering te geven aan de in de klimaatdeal omschreven ambities. De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (juni 2021 vastgesteld). De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te brengen. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.	In 2022 worden er ruim 90 woningen van 1 complex verduurzaamd (extra dakisolatie, nieuwe kozijnen met HR++ beglazing, paneel isolatie, nieuwe individuele HR 107 ketel, MV met CO ₂ sturing). Daarnaast is de voorbereiding gestart voor nog een complex van in totaal 144 woningen welke worden verduurzaamd (extra dakisolatie, nieuwe kozijnen met HR++ beglazing, paneel isolatie, nieuwe individuele HR 107 ketel, MV met CO ₂ sturing) planning moet nog worden opgemaakt, deze werkzaamheden worden opgestart in 2022/2023.	We zijn al een tijd in gesprek met een lokaal warmte-initiatief om te onderzoeken om t.z.t. alle woningen van 110 morgen aan te sluiten op en nog te ontwikkelen warmtenet. Voor 2023 staat op de planning om te starten met nieuwbouw gepland van 95 woningen. Vanaf 2024 t/m 2027 staat renovatie/verduurzaming gepland van 4 grote flats.	Een betaalbaar aanbod voor de overstap en een regierol van de gemeente om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk andere gebouweigenaren zich aansluiten bij de ontwikkelingen in Schiebroek.

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
Participatie platform (Klimaatdeal #14)		Deze klimaatdeal is met succes afgerond.	-	-	-
Rozenburg aardgasvrij en duurzaam (Ressort Wonen) (Klimaatdeal #15)		<p>Het participatieproces met bewoners, en de gesprekken tussen gemeente, Ressort Wonen en te selecteren warmtebedrijf moet duidelijk maken of er een haalbaar en betaalbaar aanbod richting bewoners kan worden gedaan. Momenteel wordt gezamenlijk een aanbesteding voorbereid om een warmtebedrijf te selecteren.</p> <p>Op dit moment is het ondoenlijk om een prognose te geven over aansluiting op restwarmte. Ressort Wonen is hierin afhankelijk van de uitkomsten en snelheid van aanbesteding welke de gemeente aan het voorbereiden is.</p> <p>Daarnaast heeft Ressort Wonen in 2021 de volgende verduurzamingsmaatregelen genomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 342 woningen voorzien van voorzieningen voor elektrisch koken • 503 grondgebonden woningen voorzien van zonnepanelen • 4 gestapelde bouw complexen voorzien van zonnepanelen • 1 complex is voorzien van een iwell batterij 	<p>In 2022 gaat Ressort Wonen de volgende verduurzamingsmaatregelen nemen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 400 woningen voorzien van voorzieningen voor elektrisch koken (daarna 50 woningen per jaar) • 560 grondgebonden woningen voorzien van zonnepanelen • 6 gestapelde bouw complexen voorzien van zonnepanelen (excl. VvE complexen) 	<p>Aardgasvrij Op dit moment is het ondoenlijk om een prognose te geven over aansluiting op restwarmte. Ressort Wonen is hierin afhankelijk van de uitkomsten en snelheid van aanbesteding welke de gemeente aan het voorbereiden is.</p> <p>In de tussentijd gaat Ressort Wonen door met per jaar 50 woningen voorzien van voorzieningen voor elektrisch koken</p> <p>Duurzame energie Per jaar worden 20 grondgebonden woningen voorzien van zonnepanelen.</p> <p>Daarnaast wordt samen met Starke gewerkt aan het plaatsen van een batterij voor opslag van energie (subsidie is verleend).</p>	Een haalbaar en betaalbaar aanbod dat voortkomt uit de aanbesteding.

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
Prinsenland/Lage Land aardgasvrij (Vesteda) (Klimaatdeal #16)		De gebiedsaanpak Prinsenland/Lage Land is in voorbereiding.	Er is contact gelegd met de projectmanager van de gebiedsaanpak aardgasvrij Prinsenland / Het Lage Land. En het contact is gefaciliteerd met Eneco. Vesteda gaat zowel met de gemeente als met Eneco in overleg.	Aansluiting van de panden in Prinsenland / Het Lage Land op het warmtenet.	Voor deze deal moet dat gaan blijken uit de contacten tussen Vesteda, mogelijke VVE's, de opgave manager van de gemeente en de Tafel. Vesteda is zich aan het oriënteren op thema's zoals zonnepanelen, hittestress en overstromingsrisico's.
Woonbron Aardgasvrij en duurzaam (Klimaatdeal #17)		<p>Algemeen</p> <p>De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (juni 2021 vastgesteld). De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te brengen. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.</p> <p>Over de verschillende ambities</p> <p>A. Woonbron heeft de eerste 56 woningen uit de raamovereenkomst met Vattenfall in IJsselmonde aardgasvrij gemaakt.</p> <p>B. Woonbron heeft een overeenkomst gesloten met Vattenfall om 564 woningen in Hoogvliet aardgasvrij te maken. De eerste 289 woningen in Hoogvliet zijn ook al aangesloten op het warmtenet.</p> <p>C. In het kader van Warmte op Zuid onderzoekt Woonbron mogelijkheden om meer woningen aardgasvrij te maken</p> <p>D. Woonbron heeft de intentieovereenkomst Klimaatadaptatie met het Rotterdamse Weerwoord ondertekend en heeft op Heijplaat een binnentuin</p>	<p>Algemeen</p> <p>Woonbron werkt mee in Warmte op Zuid en ook andere verkenningen, bij Ommoord.</p> <p>Over de verschillende ambities</p> <p>A. Woonbron gaat door met het uitvoeren van het IJsselmonde-contract met Vattenfall.</p> <p>B. Woonbron gaat door met het uitvoeren van het Hoogvliet-contract met Vattenfall.</p> <p>C. Woonbron verkent de mogelijkheden binnen Warmte op Zuid</p> <p>D. Woonbron is actief betrokken bij het Rotterdams Weerwoord en gaan nieuwe pilots verkennen. Verder stelt Woonbron haar strategische agenda en het bijbehorende tactische uitvoeringsplan klimaatadaptatie vast.</p>	<p>Algemeen</p> <p>Woonbron werkt mee in Warmte op Zuid en ook andere verkenningen, bij Ommoord en Groot IJsselmonde</p> <p>Over de verschillende ambities</p> <p>A. Woonbron gaat door met het uitvoeren van het IJsselmonde-contract met Vattenfall.</p> <p>B. Woonbron gaat door met het uitvoeren van het Hoogvliet-contract met Vattenfall.</p> <p>C. Indien Warmte op Zuid tot haalbare resultaten leidt, gaat Woonbron de uitvoering opstarten.</p> <p>D. Uitvoering van klimaatadaptatie projecten o.b.v. onze strategische agenda en het bijbehorende tactische uitvoeringsplan klimaatadaptatie.</p>	<p>Algemeen</p> <p>Woonbron heeft wel de ambitie om meer woningen aardgasvrij te maken, maar verwacht ook dat er meer nadruk op isolatie (wegwerken EFG-labels) komt te liggen. In haar ambitie om de klimaatdeal verder op te schalen loopt Woonbron op den duur tegen de grenzen van menskracht en middelen aan. De gemeente kan Woonbron helpen in de lobby richting het Rijk voor meer mogelijkheden bij corporaties.</p> <p>Over de verschillende ambities</p> <p>A. Vooral in de VVE's kan de gemeente Woonbron helpen door financieel bij te dragen, met name in complexen buiten de huidige</p>

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
		<p>klimaatadaptief gemaakt. Op de plaats van gesloopte panden in Dordrecht doen wij een proef met biodiversiteit, wij zaaien inheemse planten in en monitoren de gevolgen voor de biodiversiteit. De ervaringen brengen wij z.s.m. ook naar ons Rotterdamse bezit.</p> <p>E. Het zonnepanelenprogramma voor individuele woningen loopt Woonbron-breed. Binnenkort wordt de 1000e woning voorzien van zonnepanelen.</p> <p>F. Woonbron heeft het contract met onze circulaire slooppartner New Horizon tot eind 2022 verlengd</p>	<p>E. Door de jaren heen heeft Woonbron al PV op een aantal collectieve daken gelegd. Dit was bij incidentele projecten. Woonbron stelt een beleid op over hoe structureel om te gaan met PV op collectieve daken.</p> <p>F. Omdat het contract met New Horizon eind 2022 afloopt, zet Woonbron een selectietraject op voor nieuwe partners (New Horizon blijft kandidaat). Woonbron onderzoekt of Het Nieuwe Normaal van Cirkelstad een werkbaar kader biedt voor onze projecten.</p>	<p>E. Uitvoering van het PV beleid op collectieve daken én voortzetting uitrol PV op individuele woningen.</p> <p>F. Woonbron voert haar sloopprojecten circulair uit en passen ook steeds meer circulaire elementen toe in onze werkwijzen.</p>	<p>gebiedsaanpakken aardgasvrij.</p> <p>B. Vooral in de VvE's kan de gemeente Woonbron helpen door financieel bij te dragen en nieuwe gebiedsaanpakken zo in te richten dat VvE complexen binnen de aanpak vallen.</p> <p>C. Om e.e.a. goed uit te voeren loopt Woonbron tegen grenzen van menskracht en middelen aan, waardoor Woonbron de gewenste snelheid niet kan halen. De gemeente kan Woonbron helpen in de lobby richting het Rijk voor meer mogelijkheden bij corporaties.</p> <p>D. Klimaatadaptatie projecten zijn in veel gevallen meekoppel projecten waar meerdere zaken in één keer in de buitenruimte opgelost kunnen worden. Woonbron blijft hierover in gesprek met de Gemeente.</p>
Woonstad aardgasvrij en duurzaam (Klimaatdeal #18)		<p>De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (juni 2021 vastgesteld). De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te</p>	<p>A t/m C: Aardgasvrij In 2022 werken we toe naar het sluiten van gebiedsdeals aardgasvrij. Daadwerkelijke realisatie hangt af van</p>	<p>A t/m C: Aardgasvrij Op basis van de Transitievisie Warmte van gemeente de faseringen afspreken binnen gebiedsaanpakken die qua</p>	<p>A t/m C: Aardgasvrij Wij maken ons zorgen om de betaalbaarheid. Daar waar de pilot wijken aardgasvrij (PAW) mede bedoeld zijn om lessen te leren en op te</p>

Naam		Terugblik		Vooruitblik	
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
		<p>brenge. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.</p> <p>A t/m C: Aardgasvrij Van de klimaatdeal zijn (cumulatief sinds het sluiten) de volgende woningaantallen gerealiseerd: Pendrecht – 550 (fase 1) Prinsenland / Het Lage Land – 1100 Overschie – 360 woningen aangesloten op lokaal warmte-eiland (met tijdelijke gasketel); op termijn op te nemen in stadswarmtenet.</p> <p>Daarnaast zijn intensieve gesprekken gevoerd over volgende fasen nieuw op te starten gebiedsaanpakken aardgasvrij in Pendrecht (Zuid en Noord), Feijenoord en Prinsenland / Het Lage Land.</p> <p>D: Klimaatadaptatie We hebben de intentieverklaring ondertekend met het Rotterdams Weerwoord, gemeente en de andere 3 grote woningcorporaties. Doel is om de samenwerking op het vlak van klimaatadaptatie te vergroten.</p> <p>Daarnaast hebben we bij meerdere projecten klimaatadaptatieve maatregelen genomen, waaronder groene daken. En we hebben de eerste stappen gezet richting beleid voor zomercomfort (tegen hittestress).</p> <p>E: Energievraag verduurzamen Start pilot energie coöperatie (zonnepanelen op maatschappelijk vastgoed en appartementencomplexen, waar huurders van kunnen profiteren).</p>	<p>onderhandelingen en een betaalbaar aanbod.</p> <p>Gebiedsdeal eerste tranche Warmte op Zuid – in potentie ca. 4000 woningen in Pendrecht en Feijenoord.</p> <p>Aanbesteding Prinsenland / Het Lage Land – in potentie ca. 2000 woningen.</p> <p>Verkenning gebiedsaanpak Dokhaven gebied in Oud Charlois.</p> <p>D: Klimaatadaptatie Samenwerken aan de wijk/ buurtspoor (trekker = gemeente) waarin we per wijk de klimaatadaptatie opgaven inzichtelijk maken (tot op gebouwniveau).</p> <p>Pilot Hittestress beleid, gericht op het gefaseerd aanpakken van onze portefeuille, waarbij de prioriteit de eerste jaren wordt gelegd bij seniorencomplexen.</p> <p>E: Energievraag verduurzamen</p>	<p>capaciteit en financieel haalbaar zijn (zie ook opmerkingen bij wat is er nodig)</p> <p>D: Klimaatadaptatie We bepalen de klimaatadaptatieve uitdagingen per wijk aan de hand van de (wijk- en) buurtspoor. Daaruit volgt een prioritering van wijken waar we aan de slag gaan. We werken toe naar het nemen van vaste klimaatadaptatieve maatregelen bij reguliere onderhoudsmomenten..</p> <p>E: Energievraag verduurzamen We zullen gestaag en bij logische (onderhouds) momenten verder invulling geven aan deze opgave</p> <p>F: Circulair Stap voor stap verbeteren en uitbreiden van circulair materiaalgebruik in onze bouw en onderhoudscyclus.</p> <p>G: Mobiliteit</p>	<p>kunnen schalen door een financieel gunstiger aanbod, zien wij de aansluitkosten voor warmtenetten alleen maar stijgen. Er blijft voor ons een zeer grote onrendabele top bij de overstap van aardgas naar warmtenet. Bij gelijkblijvende omstandigheden komt het einde van wat wij kunnen aansluiten in zicht. Wij hebben daarvoor tenminste volledige afschaffing van de verhuurderheffing nodig (ook gelet op andere opgaven in de stad en onze woningportefeuille, als funderingen, nieuwbouw en onderhoud). Dit betreft de aansluitkosten voor ons als corporatie. De energielasten voor de huurders moeten vanzelfsprekend niet meer worden dan in de situatie met aardgas, en bij voorkeur lager.</p> <p>D: Klimaatadaptatie Het is financieel moeilijk om naast de grote opgaven die er al zijn, ook nog maatregelen op het vlak van klimaatadaptatie te nemen.</p>

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
		<p>Elektrisch koken wordt nu waar mogelijk toegepast bij mutatie (in woningen > bouwjaar 1975)</p> <p>F: Circulair</p> <ul style="list-style-type: none"> • Circulaire aanbesteding Oost-Sidelinge (Overschie) is afgerond en het project is nu in de ontwerpfase • Consignatie overeenkomst circulaire sloop gesloten • Circulaire sloop van de Mijnkintbuurt is gestart • Circulair materiaalgebruik toegepast bij diverse projecten (o.a. Maurits Jacob, Prinsessenflats, Wolphaertsstraat) <p>G: Mobiliteit</p> <p>De genoemde pilot rond deelmobiliteit is niet tot wasdom gekomen. Wij waren daarin geen trekkers.</p>	<p>Afronden pilot energiecoöperatie</p> <p>Afronden LED verlichting gemeenschappelijke ruimten complexen</p> <p>F: Circulair</p> <p>Hergebruik van materialen bij mutatiemomenten (wastafels)</p> <p>Verder uitwerken van de consignatieovereenkomst en circulaire sloopprojecten</p> <p>Prioritering circulaire stappen in onze bouw en onderhoudscyclus</p> <p>Hoogbouw in hout (Pendrecht)</p> <p>G: Mobiliteit n.v.t.</p>	<p>Hoewel wij het belang zien van duurzame mobiliteit, zien we dit niet als onze primaire opgave.</p> <p>Gemeente is bijvoorbeeld aan zet voor openbare laadinfra en goede OV verbindingen en bereikbaarheid.</p>	<p>Duidelijkere prioritering en ondersteuning vanuit gemeente daarbij kan ons helpen. Ook kan gemeente een belangrijke rol vervullen door klimaatadaptatie als koppelkans mee te nemen bij gebiedsaanpakken aardgasvrij.</p> <p>E: Energievraag verduurzamen</p> <p>Wij vragen gemeente een goede afweging te maken en te beoordelen of zonnepanelen op monumenten onder voorwaarden toch mogelijk zijn.</p> <p>We zien een toename van opwek (zon, wind) en energetische installaties op en aan panden. Eenduidige en heldere Welstandsregels hiervoor, zijn nodig om te kunnen opschalen.</p> <p>De mogelijke afschaffing van de salderingsregeling maakt het minder aantrekkelijk voor ons om te investeren in zonnepanelen en beperkt bovendien de terugverdien capaciteit.</p>

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
					<p>Regelgeving en subsidies op het vlak van duurzame energie fluctueren nogal en dat helpt ons op lange termijn niet.</p> <p>F: Circulair De markt op dit vlak is nog pril en de kosten stijgen hard. We zijn afhankelijk van veel externe partijen. Gemeente kan helpen bij het verlagen van bouwleges in het geval van ambitieuze duurzame bouwprojecten.</p> <p>G: Mobiliteit Omdat de duurzaamheidsopgave rondom onze complexen al zeer hoog is (energietransitie, klimaatadaptatie en circulariteit) en mobiliteit niet met onze kerntaak te maken heeft, heeft duurzame mobiliteit voor ons minder prioriteit. We moeten scherpe keuzes maken. Het zou ons wel helpen als gemeente hierop een duidelijke rol vervult en ons deelgenoot maakt van mobiliteitsplannen in wijken.</p>

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
Energiemaatregelen en verduurzaming door Heimstaden (Klimaatdeal #50)		De 14 verkenningen Aardgasvrij zijn uitgevoerd en vormen de basis voor de Rotterdamse Transitievisie Warmte (TvW) - juni 2021 vastgesteld. De uitkomsten geven aan of het haalbaar en betaalbaar is om in de verkende gebieden een gebiedsaanpak aardgasvrij te starten en daarmee de strategie om de klimaatdeal ten uitvoer te brengen. Of en hoe de klimaatdeal ten uitvoer zal worden gebracht hangt daarna af van rijksbeleid en financiering. Aan de hand van deze inzichten wordt de klimaatdeal nog verder geconcretiseerd.	In 2022 lopen er diverse duurzaamheidsprojecten in Rotterdam: 1. Afronding verduurzaming Grassen-buurt 56 woningen naar label A & B. 2. In de wijk Heindijk stappen wij over op stadswarmte met 11 woningen en verduurzamen we. De overige 25 woningen verduurzamen wij alleen van buiten. 3. In 2022 verbeteren we de schil bij nog eens 114 woningen, variërend van dakisolatie tot het plaatsen van isolerend glas. Verbetering leidt tot een label C. 4. Routekaart opstellen voor alle woningen tot en met 2030	In principe is Heimstaden nog steeds geïnteresseerd om mee te doen in een gebiedsaanpak.	
Energiemaatregelen en verduurzaming door VVE Netwerk Rotterdam (Klimaatdeal #51)		Op 15 september 2021 heeft wethouder Kurvers de interactieve website van het VvE netwerk gelanceerd. Daarmee is een mogelijkheid geschapen om beter en effectiever met de deelnemers aan het netwerk te communiceren. Het bestuur van het netwerk heeft een 10-puntenplan opgesteld. Een aantal punten gaat over verduurzaming in het kader van het Rotterdams Klimaatakkoord. Die punten zijn; ondersteunen en bevorderen van verduurzaming; de transitie om van het gas af te gaan en ondersteuning aan initiatieven rond	De planning van 2022 is het laten groeien van het netwerk en de deelnemers aan te moedigen veel meer kennis en informatie met elkaar te delen. Die kennisdeling geldt ook voor de onderwerpen in ons actieplan waar het verduurzaming betreft. Een goede samenwerking met de	In de jaren daarna zal verduurzaming zonder twijfel een grote rol spelen voor VvE's en dus ook voor ons netwerk. In 2022 gaan we nader in kaart brengen hoe een lange termijn strategie er voor het netwerk op dit onderwerp uit moet zien. We willen dat	Goede kennisdeling met alle relevante partijen is belangrijk voor gerichte informatie aan de deelnemende VvE's in ons netwerk. Tenslotte is ondersteuning, ook financieel, vanuit de gemeente Rotterdam en anderen nog wel nodig om

Naam	Terugblik		Vooruitblik		
Klimaatdeal	Status	Voortgang in 2021	Planning 2022	Lange termijn	Wat is er nodig
		“optopping van woningcomplexen” die vaak ook een duurzaamheidselement hebben. Op onze website hebben we op verschillende manieren aandacht besteedt aan initiatieven die gerelateerd zijn aan verduurzaming. Helaas hebben we door COVID-19 geen fysieke bijeenkomsten kunnen organiseren over deze onderwerpen. 2021 was dus voor het netwerk vooral een jaar voor het ontwikkelen van de interactieve website en het werven van deelnemers.	gemeente Rotterdam en VVE010 op deze thema's zal daarbij een belangrijk hulpmiddel zijn om de verduurzaming van de VvE's een impuls te geven.	graag interactief doen met de deelnemers aan het netwerk en andere relevante maatschappelijke partners.	het netwerk echt goed op gang te brengen.
Legenda	Groen	Klimaatdeal verloopt grosso modo zoals beoogd op 22 nov 2019 en/of is succesvol afgerond			
	Oranje	Klimaatdeal verloopt niet zoals beoogd op 22 nov 2019, bijsturen			
	Rood	Klimaatdeal is gestrand of mist energie, afsluiten			

In 2021 is samengewerkt met:

Bouwend NL	NPRZ
Bouwinvest	NVM ZHZ
Comfort Makelaardij	Platform Ontwikkelaars Rotterdam
Dutch Green Building	Ressort Wonen
Council	Spindler makelaardij
Eneco	Thijs Meijer Makelaardij
Energie van Rotterdam	Vattenfall
Gemeente Rotterdam	Vesteda
Havensteder	VVE010
Habion	VvE-netwerk Rotterdam
Heimstaden	Woningbouwvereniging Hoek van Holland
InvestNL	Woonbron
Manhave	Woonstad Rotterdam